

ARHIV BOSANSKE KRAJINE
BANJA LUKA

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK-209-176-VI/173

PAJIĆ BRANKO :

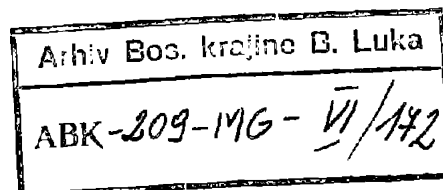
"PRVA OBLASNA KONFERENCIJA KPJ ZA BOSANSKU KRAJINU 1940.
GODINE U KUĆI KARLA ROJCA "

L e g e n d a :

- Autorizirana sjećanja BRANKA PAJIĆA notirana u Arhivu 26.aprila 1976.godine na 8 stranica mašinom kucanog teksta;
- sjećanja notirana u 6 kucanih primjeraka: original i dvije kopije u Arhivu Bosanske krajine, dvije kopije kod autora, a jedna kopija u Muzeju Bosanske krajine u Banjoj Luci, sa autorizacijom svakog primjerka posebno.

ARHIV BOSANSKE KRAJINE
BANJA LUKA

PAJIĆ BRANKO:

"PRVA OBLASNA KONFERENCIJA KPJ ZA BOSANSKU KRAJINU 1940.
GODINE U KUĆI KARLA ROJCA "

Negdje krajem ljeta 1940.godine održano je oblasno partijsko savjetovanje za Bosansku krajinu u kući Karla Rojca, koju Dušan Lukač u svojoj knjizi naziva Prva oblasna konferencija KPJ, na kome sam i ja bio prisutan. Tačno se mjeseca ne mogu sjetiti, ali se sjećam da je savjetovanje održano prije izbijanja štrajka rudara u Ljubiji jer je jedan od zaključaka bio da se organizira štrajk.

Na jednom partijskom sastanku KASIM HADŽIĆ mi je saopštio da sam određen za delegata na oblasnom partijskom savjetovanju i da se za njega pripremim. Na sastanku mi je rečeno da ću lično biti obavješten o datumu održavanja i mjestu gdje treba da dođem radi uspostavljanja veze.

Jedno dva do tri dana prije održavanja ovog savjetovanja Kasim mi je rekao da dođem pred hotel "Bosnu" gdje će me čekati jedan drug u 20 časova. Poslije mi je rekao da je to MIRKO VIŠNJIĆ.

Došao sam tačno pred hotel "Bosnu" u naznačeno vrijeme. Kad me je ugledao, da mi je znak da dođem za njim. Korziralo se uveliko na prostoru između dva hotela, između "Palasa" i "Bosne". Naša pojava na tom mjestu u to vrijeme nije privlačila mičiju pažnju. Mirko Višnjić pošao je u šetnju prema Pozorištu, a ja za njim na rastojanju. Objica smo išli laganim hodom kao da se šetamo. Sustigao sam ga kod Pozorišta. U kretanju mi je rekao da sutra treba da dođem u kuću Karla Rojca oko 19 sati, gdje će me jedan od drugova dočekati na vratima. Upitao me je da li znam koja je to kuća. Kada sam mu potvrdno odgovorio upozorio me je da za

Prije nego što sam se približio kući okretao sam se da vidim da li me neko prati. Pred kućom ponovo sam pažljivo osmatrao i onda ušao u dvorište. Na vratima me dočekaao jedan nepoznati mladji čovjek. Mislím da je to bio KARLO ROJC. Ranije ga lično nisam poznavao. Pretpostavljam da me je po liku prepoznao jer me je upitao: "Branko Pajić?". Odgovorio sam samo "Da!" i ušao u kuću. Pošto se lično nismo poznavali, pretpostavljam da me je neko njemu pokazao da bi me mogao prepoznati kad ulazim u kuću. To je bio razlog da nisam dobio nikakvu šifru prepoznavanja pri dolasku.

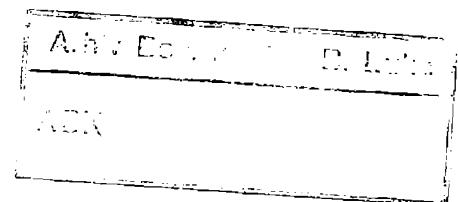
U jednoj sobi bilo je već nekoliko drugova, a ostali su pristizali u razmacima jedan za drugim. To dolaznje trajalo je skoro više od sata jer je partijsko savjetovanje počelo kad je već bila mrkla noć.

Prije samog početka savjetovanja Djuro Pucar nam je rekao da ako bi slučajno prodrila policija zbog nečije provale i upitala kakav mi skup držimo svi jednako odgovorimo da je ovo osnivačka skupština Stranke radnog naroda.

U prostoriji bio je neki manji sto za kojim su u toku konferencije sjedili DJURO PUCAR i MIRKO VIŠNJIĆ. Djuru Pucara sam znao samo kao Djuru, ali mu prezime nisam znao, a ni partijsku funkciju. Zbog njegovog autoriteta među članovima pretpostavljam da je na nekoj značajnijoj partijskoj dužnosti. Sjedili smo na stolicama duž zidova prostorije. Ne sjećam se tačno da li je bila i neka klupa. Sjećam se da nas je tu bilo negdje preko 20 prisutnih.

Svih prisutnih ne mogu se sjetiti. Znam da su bili prisutni: DJURO PUCAR, MIRKO VIŠNJIĆ, OSMAN KARABEGOVIĆ, KASIM HADŽIĆ, ŠEVALA HADŽIĆ, KARLO ROJC, HUSEIN OSMANČEVIĆ, a drugih se ne mogu sjetiti. Bilo je dosta drugova iz drugih mjesta, ali su mi svi bili nepoznati. Bilo je nekoliko drugova iz Ljubije jer je nekoliko drugova bilo zaduženo da u rudniku organiziraju štrajk.

Jedino sam bio iznenadjen što na savjetovanju vidim vatrogasoa HUSEINA OSMANČEVIĆA za koga nisam pretpostavljam da je član Partije. Husein je primjetio moje iznena-

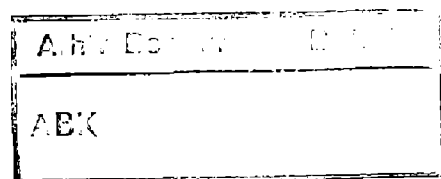
djenje i samo se nasmješio. On je znao da sam ja član Partije, ali ja nisam znao da je on. Husein je bio dobrovoljni vatrogasac, a radio je kao obučar kod Turčinhodžića.

Sastanak je otvorio Mirko Višnjic i dao riječ jednom nepoznatom drugu. Bio je dosta visok i mršav sa uskim i izduženim licem. Nosio je kačket. Pretpostavio sam da je neki viši partijski funkcioner jer je prije početka savjetovanja veoma blisko i srdačno razgovarao sa Djuirom Pucarom kao raniji poznanik.

Taj nepoznati govorio je o opštoj političkoj situaciji u zemlji i svijetu, a posebno o predstojećoj opasnosti od nacističke Njemačke i fašističke Italije. Pričao je veoma ubjedljivo i argumentovano sa veoma dobrim riječnikom. Njegovo izlaganje trajalo je, koliko mi se čini, skoro dva sata. Svi smo ga pažljivo slušali ne samo iz partijske discipline, već i zbog njegovog interesantnog izlaganja političkog stanja u svijetu i u Jugoslaviji.

Kad je spomenuti drug završio svoje izlaganje, svako od prisutnih podnosio je izvještaje o političkom stanju na terenu i radu partijske ćelije. Nije se spominjalo o kojoj se partijskoj ćeliji radi, već se samo obrazlagao rad u kritičkom smislu. Vođenje sastanka preuzeo je Djuro Pucar. Postavljanjem odredjenih potpitanja inicirao je da se neki detalji svestranije osvijetle. Poslije izlaganja, a ponekada i u samom toku, vođen je razgovor o pojedinim pitanjima i problemima u ukazivalo se na učinjene greške. U jednom takvom kritičkom prilazu upućivano je i na ono što je i kako trebalo preduzimati. Bilo je takvih prijedloga za poboljšanje rada da je iz njih bilo vidljivo da je nešto moglo biti još bolje urađeno. Iz samog načina vođenja sastanka, odnosno savjetovanja bilo je vidljivo da je Djuro Pucar veoma iskusan partijski radnik, koji je znao iznalaziti u primjerima mnogobrojna praktična rješenja.

Došao je i na mene red da podnesem izvještaj o našem radu, o radu naše partijske ćelije. Na moj izvještaj stavljena je primjedba zbog čega nismo u rad naše ćelije uk-

ljućili IVU TUKERIĆA. Za naš rad u cjelini Pucar je dao prolaznu ocjenu, ali je posebno podvukao da sa našim radom nije naročito zadovoljan. Konstatovao je da mnoge ćelije u gradu nisu dovoljno aktivne i u svom političkom radu i u konkretnim akcijama koje organiziraju i sprovode.

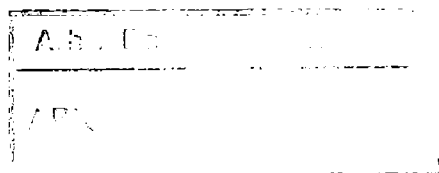
Osnovne primjedbe stavljao je Djuro Pucar dok su Mirko Višnjić i nepoznati partijski drug pretežno šutjeli. Taj neznanac pažljivo je pratio izlaganja u cilju što boljeg informisanja o stanju i nije se upuštao u davanje ocjena o političkom i drugom radu.

Pošto je Djuro Pucar stavio zamjerke na rad naše ćelije tražio sam riječ da dam objašnjenja i odgovor na datu ocjenu. Prisutni su se iznenadili jer u toku prethodnog dijela trajanja savjetovanja niko od delegata nije stavljao primjedbe na date ocjene Djure Pucara.

Rekao sam, a toga se dobro sjećam, da se mene ne tiče što Ivo Tukerić nije u našoj ćeliji jer je to stvar Mjesnog komiteta, a ne nas kao članova koji smo svojevremeno postavljali takvo pitanje i dobili odgovor da je Tukerić povezan na drugom mjestu. Za rad drugih ćelija, naglasio sam, ne mogu da budem kritikovan jer sa drugim ćelijama u partijskom radu nismo povezani, a svako treba da odgovara za svoj rad i svoje političke promašaje. Svoje objašnjenje završio sam slijedećim riječima: "Molim te, družo Djuro, reci mi šta mi nismo izvršili od onoga što je nama dato u zadatku? Inaš li prigovore na naš rad, na ono što se na nas odnosi? Evo, tu je naš sekretar Kasim i neka Ti on kaže da li radimo, šta i kako radimo!".

Moje oponiranje Djuru nije uvrijedilo. Šta više, osjetio sam da želi saznati sve detalje i da mu je drago ako je stanje bolje nego ocjena tog stanja. Pošto je htio da te dileme rasvijetli, dao je riječ Kasimu.

KASIM HADŽIĆ je dao kraći osvrt na naš rad i zaključio da lično nema primjedaba na naš dosadašnji rad u ćeliji, ali da ima nekih primjedaba na rad ostalih ćelija u gradu. Medjutim, u ovom dijelu svoje primjedbe nije iznosio. Na kraju svog izlaganja okrenuo se prema meni i rekao:

"Kakav si ti komunista kad u diskusiji odmah skačeš za vrat?! S tobom se skoro ne može razgovarati!".

- "Kakav sam, takav sam, drukčiji ne mogu biti!", bio je moj dosta nagao odgovor. Sigurno je da sam netaktilno postupio, ali je moja neposrednost i buntovnost spontano izbijala, a po tim "odlikama" bio sam i ranije poznat.

Za kratko, nastala je malo mučna situacija, ali se odmah preko svega prešlo. Savjetovanje je nastavljeno i trajalo je do 5 sati izjutra narednog dana.

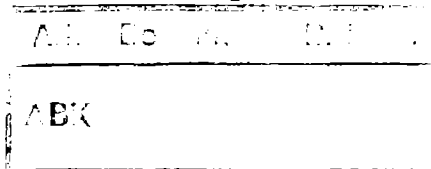
Diskutovalo se i o radu ćelije u Fabrici duvana. Izvještaj je podnio Kasim Hadžić, a njegova žena Ševala o radu u Šenskom pokretu. Medjutim, ne mogu se danas sjetiti kakva je ocjena data. Husein Osmančević govorio je o stanju među kožarcima i obučarima, a posebno o radu partijske ćelije. Sjećam se da je posebno govorio o radu kod poslodavca Turčinhodžića.

Mislim da iz svih ćelija nisu došli delegati na ovo političko partijsko savjetovanje, mislim iz svih ćelija u Banjoj Luci. Ovakvo mišljenje temeljim na činjenici što nas je bilo malo iz Banje Luke, malom u odnosu na broj članova Partije. Pretpostavljam da nisu ni pozvani jer su i Djuro Pucar i ovaj nepoznati partijski drug bili informisani o njihovom radu.

Govorili su i delegati iz drugih mjesta Bos. Krajine. U svojim izvještajima dali su ocjenu političke situacije i obavještenja o sindikalnom i partijskom radu. No, ne mogu se sjetiti iz kojih su mjesta oni došli. Dobro se samo sjećam da se govorilo o političkom stanju u Prijedoru i Ljubiji i da je u vezi sa ekonomskim i političkim stanjem donesen zaključak da oni organiziraju generalni štrajk svih rudara u Ljubijskim rudnicima. Taj zadatak je izvršen jer znam da je štrajk organiziran.

Kad sam 11. novembra 1940. godine bio na vatrogasnoj vježbi u Prijedoru na željezničkoj stanici primjetio sam Djuru Pucara. Namjeravao sam mu prići, ali mi je on dao znak rukom da mu ne prilazim.

Tada sam u razgovoru sa vatrogascima u Prije-

doru doznao da su ljubijski rudari još u štrajku. Medjutim, danas mi je nejasno da li je to onaj štrajk koji je izbio u Ljubiji krajem avgusta 1940. godine i koji je i dalje trajao, ili je to novi štrajk? Značajno je da je štrajk organiziran i da ga je organizirala partijska organizacija. Boravak Djure Pucara u Prijedoru svakako je bio vezan za ovaj štrajk ljubijskih rudara.

U toku trajanja partijskog savjetovanja imali smo jednu pauzu. Pauza je trajala samo negdje oko pola sata. Ugasilo se svjetlo i otvorili prozori da se prostori-ja prozračí. Porodica ROJC pripremila je u toku trajanja konferencije neku mezu za sve prisutne, mislim neke sendviče. U toku spomenute pauze po grupama se išlo u kuhinju po sendvič i kafu. Svi u kuhinji nisu mogli stati. Zbog toga su pojedinci odlazili po sendviče i vraćali se nazad u sobu.

Dok se prostorija prozračivala sa otvorenim prozorima nije se razgovaralo. U tišini smo jeli sendviče i pili kafu. Pred nastavak savjetovanja prozori su se pomovo zatvorili i zamračili. Inače se svo vrijeme razgovaralo poluglasno da se vani ne bi čulo.

Ton cjelokupnom savjetovanju dao je Djuro Pucar. Onaj nepoznati drug koji je objašnjavao političku situaciju tu i tamo nešto je upitao, ali nije diskutovao.

Doneseni su mnogobrojni zaključci, ali ih se sada ne sjećam. Zaključke je predložio Djuro Pucar i prisutni su ih prihvatili.

Po završetku počeli smo se razilaziti, ali ne svi zajedno. Izlazili smo u razmacima jedan po jedan na razne strane. Ja sam preko njiva i ograda došao do kuće ženinog brata. Pokucao sam mu na prozor i upitao: "Važi li ono što sam ti rekao?".

Pošto sam dobio odgovor produžio sam dalje. Opet sam napravio zaobilazni krug preko ograda, livada i njiva. Morao sam biti oprezan da me na Malti ne vide. Trebalo je doći do kamenog mosta i ispod njega uzeti ostavljene stvari. Kad sam se dokopao mosta, odnosno alata i bicikla više nisam imao

nikakve brige. Slobodno sam se mogao kretati. Sjeo sam na bicikl i polakao krenuo u grad. Namjerno sam odlučio da svratim u neku kafanu da me vide "na dužnosti". Bio sam umoran i ~~iskakaja~~ iskaljan da su svi stekli utisak da sam naporno radio na nekoj popravci. Ako bi bilo potrebno, i za to sam imao odgovor u smislu naznačenja mjesta gdje sam na vodovodnoj mreži radio.

Svratio sam u kafanu Gušića, koja je bila radio stanica za čaršiju. Već sam tu našao rane posjetioce. Moja blatnjavost bila je dopunski alibi, odnosno dokaz za "savjesnost u radu na održavanju vodovoda!". Poslije kraćeg zadržavanja, tek toliko da bih popio kafu, produžio sam kući.

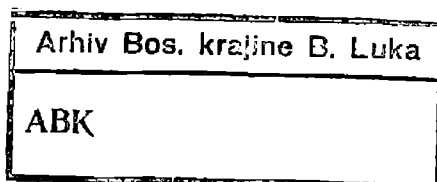
Na partijskom sastanku podnio sam izvještaj i upoznao druge sa zadacima koji su proizilazili iz opštih zaključaka, a i konkretnih prijedloga kako treba organizirati politički i drugi rad.

Naša je ćelija bila ocjenjivana od strane Mjesnog komiteta da dobro radi jer smo uvijek izvršavali postavljene zadatke. Međutim, i danas mi je ostalo nejasno zbog čega Ivo Tukerić nije bio partijski vezan za našu ćeliju.

26. april 1976. godine

Banja Luka

_____
(Pajić Branko)

11

12

13

14